

Verónica De Haro De San Mateo
Universidad de Murcia, Hiszpania

Magdalena Ziótkowska-Kuflńska
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Strategie waloryzacji tauromachii¹ jako dziedzictwa kulturowego Hiszpanii

Abstract

Valorization Strategies of the bullfight as the cultural heritage of Spain

The recent controversial decision of the Parliament of Catalonia to prohibit bullfighting in Barcelona and increasingly frequent pro animal rights demonstrations have caused the reaction of fans and professional bullfighters in Spain. In an unprecedented mobilization, this group is developing strategies for recovery of bullfighting designed to preserve what he considers an art form, a cultural and ecological heritage and to a driver of the national economy.

Fostering a Popular Legislative Initiative pro taurine has been the trigger for a series of measures that have managed to give some legal protection for Fiesta. One is the approval of the Law for the regulation of bullfighting Cultural Heritage (adopted by the Committee on Culture of the Congress of Deputies on October 2, 2013 and subsequently ratified by the Senate) and another commissioning – by the Ministry of Education, Culture and Sport of the Government of Spain – a national strategic plan for the promotion and protection. This work aims to highlight strategies for recovery of the bullfighting, currently being developed in Spain in order to reflect on the nature of this tradition.

Keywords: cultural heritage, bullfight, Spain, strategies of valorization, Pentauro

¹ Tauromachia to ogólna nazwa wszelkich widowisk z udziałem byków. Do najbardziej popularnych widowisk tauromachicznych należy *corrida de toros*.

Wprowadzenie

Tauromachia nie jest dziedzictwem kulturowym związanym wyłącznie z Hiszpanią. Obecnie jest legalnie praktykowaną tradycją również w innych krajach Europy, takich jak Francja i Portugalia, a po drugiej stronie Oceanu Atlantyckiego stanowi przedmiot pasji rzeszy sympatyków w Kolumbii, Ekwadorze, Peru, Wenezueli i Meksyku. Pomimo że *corrida de toros* rozwija się z powodzeniem i cieszy dużym zaangażowaniem publiczności w wymienionych przez nas miejscach, to w ostatnich latach mamy do czynienia z pewnymi istotnymi faktami i wydarzeniami, które stawiają pod znakiem zapytania dalsze jej trwanie i generują konieczność znalezienia rozwiązań mających na celu jej ochronę. Angażowanie środowisk zainteresowanych praktykowaniem tej tradycji wykracza powoli poza, wyłącznie spontanicznie, organizowane spotkania o charakterze informacyjnym czy promocyjnym. Sektor tauromachiczny w sposób bezprecedensowy podejmuje liczne działania mające na celu ochronę tauromachii jako formy sztuki, dobra kulturowego i ekologicznego oraz istotnego czynnika rozwoju gospodarczego kraju.

Z antropologicznego punktu widzenia tradycja jest wartością samą w sobie. Dla zachowania tożsamości kulturowej czy wręcz narodowej niezbędne są działania, które ochronią tradycję i stworzą warunki do jej trwania i rozwoju. Tradycja konstytuuje naród, a także stanowi istotne spoiwo jego integralności i jednocześnie odmienności. Jest to szczególnie ważne dla takiego kraju jak Hiszpania, gdzie ścierają się sprzeczne interesy wielu grup etnicznych o silnych aspiracjach narodowych. Ochrona tradycji jest zatem w pewnej mierze walką o zachowanie Hiszpanii jako jednego i niepodzielnego organizmu państwowego. Ta ochrona może się przejawiać w wielu aspektach, np. w działaniach związanych z edukacją, komunikowaniem czy procesami legislacyjnymi.

1. Zwiększenie aktywności politycznej zwolenników *corridy* w ramach ochrony tauromachii w Hiszpanii w sytuacji zakazu organizowania *corridy de toros* w Katalonii

Corrida de toros ma w Hiszpanii udokumentowaną historię sięgającą wieku XVI (de Haro 2013) i chociaż groźby jej delegalizacji były obecne niemal od samego początku jej istnienia (Badorrey 2009) – przyjmując szczególną intensywność w ostatnich latach – tauromachia zdołała jednak dotrzeć do wieku XXI, zajmując w środkach masowego przekazu poczytne miejsce (de Haro 2010). Taki stan rzeczy jest jednak wyraźnie kwestionowany przez niektóre środowiska społeczne i polityczne. Silna presja ze strony grup proanimalistycznych i lobby antytauromachicznego w połączeniu ze wsparciem ze strony antymadryckich środowisk nacjonalistycznych przyczyniła się do niedawnego zakazania organizowania *corrid de toros* w Katalonii.

Z uwagi na brak uporządkowania prawnoinstytucjonalnego, na wzór rozwiązań obowiązujących we Francji, w której *corrida* jest chroniona jako niematerialne dziedzictwo kulturowe, 28 lipca 2010 r. doszło w Parlamencie Katalonii do przegłosowania wniosku o zdelegalizowanie *corridy* w tym regionie autonomicznym. Inicjatorem tego procesu legislacyjnego było stowarzyszenie grup proanimalistycznych PROU², które wzięło na siebie odpowiedzialność za realizację tegoż postulatu w ramach społecznej inicjatywy ustawodawczej (ILP – Iniciativa Legislativa Popular). Idee o podłożu politycznym skierowane przeciwko tauromachii dojrzewały w tym regionie już od jakiegoś czasu. Rada Plenarna Parlamentu w Barcelonie zadeklarowała to miasto jako antytauromachiczne w kwietniu 2004 r., jednakże już znacznie wcześniej można było antycypować przyszłość tauromachii. W 1988 r. wprowadzono zakaz organizowania *corrid de toros* na przenośnych *plazach de toros*³, a w 2003 r. zakazano wstępu na *plaza de toros* dzieciom młodszym niż 14 lat. Tym samym znacznie ograniczono zasięg *corridy* na terenie Katalonii i przygotowano grunt pod dalsze ograniczenia. W 2008 r. jedynie, dzięki problemom proceduralnym, nie udało się złożyć wniosku modyfikującego artykuł 6. Uchwały o ochronie zwierząt, w którym planowano zakazać uśmiercania byka na arenie, co pogrzebałoby *corridę* w jej obecnej formie.

Ostatecznie w dniu 18 grudnia 2009 r. większość deputowanych obecnych w sali posiedzeń plenarnych Parlamentu Katalonii zagłosowała za wprowadzeniem pod obrady wniosku ILP delegalizującego *corridę* (który został podpisany przez 180 tysięcy osób⁴) i decyzją sześciu grup parlamentarnych, obecnych na sali ustalono terminy debat, w czasie których planowano wysłuchać argumentów za oraz przeciwko wspomnianemu wnioskowi inicjatywy obywatelskiej. Po zakończeniu szeregu debat⁵ – od marca 2010 r. – politycy mieli cztery miesiące, aby dokonać oceny wniosku. 28 lipca doszło do głosowania, które przyniosło kres – przynajmniej na razie – tauromachii w Katalonii (Beilin 2012; Brandes 2009; Dopico 2011; Tosko 2012 Perales & Thouverez 2014). Wniosek społecznej inicjatywy ustawodawczej

² Platforma PROU (<http://www.prou.cat/>) została specjalnie utworzona w celu zainicjowania społecznej inicjatywy obywatelskiej z zamiarem delegalizacji *corridy de toros* w Katalonii. Platformę PROU tworzyło ponad 150 katalońskich organizacji animalistycznych. Obecnie jej aktywność nieco zmalała z uwagi na osiągnięcie zamierzonego celu, jednak jak wynika z informacji zawartych na jej stronie internetowej, jej członkowie nadal kontynuują działania w ramach statutu organizacji.

³ *Plaza de toros* – obiekt architektoniczny, w którym odbywają się widowiska tauromachiczne.

⁴ Aby wprowadzić wniosek pod obrady wymagane było 50 tysięcy podpisów.

⁵ Wśród obrońców wniosku inicjatywy obywatelskiej, którzy brali udział w debatach w Parlamencie Katalonii, warto wspomnieć, m.in. filozofów Josepa Maria Terricabras i Jesúsa Mosterín; naukowca i profesora z Universidad Autónoma de Barcelona, Jorge Wagensberga; pisarkę Espido Freire; przedstawiciela ugrupowania Esquerra Republicana, Jordi Portabella; europosłankę Zielonych Mónica Frassoni i etologa Jordi Casamitjana. Spośród krytyków wniosku inicjatywy obywatelskiej, którzy brali udział w debatach w parlamencie katalońskim, warto wymienić, m.in.: matadorów Luisa Francisco Esplá, José Miguela Arroyo i Serafina Marín; pisarza, dramaturga i przedstawiciela branży tauromachicznej Salvadora Boix; filozofa i profesora z Universidad La Sorbonne, Francisca Wolff; menedżera *plaza de toros* w Barcelonie, Pedro Balañá i prezesa Unión de Ciudades Taurinas de Francia i burmistrza Arles Hervé Schiavetti.

delegalizujący *corridę de toros* przeszedł, dzięki wsparciu partii nacjonalistycznych Convergencia y Unión oraz Izquierda Republicana de Cataluña. Pierwsze ugrupowanie polityczne jest postrzegane przez władze w Madrycie jako konserwatywno-nacjonalistyczne, a poglądy jego obecnego lidera – Artura Mas – były często obecne w debacie wokół tauromachii, szczególnie w kontekście zakazu jej praktykowania w Katalonii. Katalońscy zwolennicy *corridy de toros* na łamach swojego pisma „Caireles” zarzucili mu, że opowiada się przeciwko tauromachii, aby, jak twierdzi, „zostawić lepszą Katalonię dla swoich dzieci”, gdy tymczasem jego żona znana jest ze swojej pasji tauromachicznej⁶. Druga partia – Izquierda Republicana de Cataluña – głośno deklaruje swoje centrolewicowe poglądy, a jednocześnie stawia wyraźne postulaty separatystyczne. W Katalonii nie kryto zatem zadowolenia, że cel, jaki przyświecał społecznej inicjatywie ustawodawczej, został osiągnięty i *corrida de toros* znika z aren w tym regionie. Umożliwiająca to Uchwała 28/2010⁷ z 3 sierpnia weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., a więc półtora roku po jej uchwaleniu, co zmotywowało *aficionados* do zintensyfikowania działań na rzecz ochrony tauromachii. Do czasu uprawomocnienia się przepisów, a także w czasie trwania całego procesu legislacyjnego kontynuowano organizowanie spektakli tauromachicznych, a publiczność mogła regularnie przychodzić na La Monumental⁸, zapewniając niemal wszystkie miejsca w czasie *corrid*, w których brał udział m.in. jeden z najsłynniejszych matadorów – José Tomás⁹.

Inaczej niż to miało miejsce w przypadku *corridy de toros* w Katalonii, *correbous*¹⁰ cieszy się wyraźną sympatią tych samych partii politycznych, które wcześniej wsparły wniosek społecznej inicjatywy ustawodawczej. Aby zapobiec prawdopodobnemu sprzeciwowi parlamentarnemu przeciwko łącznej delegalizacji *corridy de toros* i *correbous*, ugrupowanie PROU opowiadało się jedynie za zakazem wobec tej pierwszej tradycji. Z kolei widowiska *correbous* zostały uznane za tradycję katalońską wartą promowania i ochrony. obrońcy zwierząt poszli tym samym na znaczący kompromis, aby choć jedna z tauromachicznych tradycji została zakazana, bowiem ich początkowe postulaty dotyczyły zakazu organizowania wszelkich widowisk tauromachicznych. Tym samym stali się oni elementem gry politycznej i narazili się na krytykę zarówno ze strony *aficionados*, jak i bardziej radykalnych środowisk

⁶ Fragment listu otwartego Javiera Peláeza do Artura Mas, „Caireles”, nr 29, s. 15.

⁷ Tekst uchwały dostępny <http://www.boe.es/boe/dias/2010/08/24/pdfs/BOE-A-2010-13358.pdf> [dostęp: 29 maja 2015].

⁸ La Monumental to nazwa odnosząca się do *plaza de toros* w Barcelonie. Została inaugurowana w 1914 r. pod nazwą Plaza de El Sport, powiększona i przemianowana w 1916 r. na La Monumental. Jest zlokalizowana u zbiegu ulic Gran Vía i Marina, w dystrykcie Ensanche de Barcelona. Budowla jest w stylu *neomudéjar* z elementami bizantyńskimi, posiada blisko 20 tysięcy miejsc.

⁹ José Tomás to matador, który należy do grupy torerów obecnie wzbudzających najwięcej emocji wśród publiczności.

¹⁰ *Correbous* to popularne widowiska tauromachiczne, z różnymi wariantami: *encierros* (gonitwy), *toros embolados/ensogados*, itp. Są one zakorzenione w wielu hiszpańskich prowincjach, zwłaszcza tych znajdujących się nad brzegami rzeki Ebro i na wybrzeżu Morza Śródziemnego.

obrońców praw zwierząt. Postawa PROU nie dowodzi oczywiście ich poparcia dla widowisk *correbous*, co niektórzy im zarzucają, ale jest wynikiem konieczności zbudowania szerokiej koalicji gotowej do zdelegalizowania *corridy de toros*.

W odpowiedzi na tę sytuację i niemal w tym samym czasie niektóre wspólnoty autonomiczne, w których polityczną większość miała partia Partido Popular (ugrupowanie polityczne o konserwatywnym charakterze, które w owym czasie również formowało rząd hiszpański), rozpoczęły działania w celu legalnej ochrony tauromachii (i w konsekwencji *corridy de toros* jako jej głównego elementu). W 2010 r. uznano ją za dobro kulturowe (Bien de Interés Cultural¹¹), dążąc jednocześnie, by zakaz kataloński nie rozszerzył się na inne regiony. Proces inicjujący ochronę tradycji tauromachicznych był z wielkim zainteresowaniem śledzony przez wiele ważnych i wpływowych środowisk, np. przez badaczy związanych z naukami społecznymi¹². Również znaczna część prasy hiszpańskiej odeszła od zwyczajowego relacjonowania wyłącznie przebiegu *corridy de toros* i dodatkowo mocno się zaangażowała w tę inicjatywę polityczną oraz wyrażała wobec niej swoje poparcie (De Haro 2012).

2. Konsekwencje delegalizacji *corridy de toros* w Katalonii: początek drogi ku ochronie tauromachii w Hiszpanii

2.1. Zarzuty o niekonstytucyjność Uchwały 28/2010 Parlamentu Katalonii

Kontrowersyjna decyzja Parlamentu Katalonii o zakazie organizowania *corrid de toros* w tym regionie – i coraz częstsze manifestacje proanimalistyczne w innych częściach kraju – doprowadziły w 2010 r. do bezprecedensowej reakcji *aficionados* i osób związanych profesjonalnie z sektorem tauromachicznym. Branża tauromachiczna zjednoczyła siły w celu prawnej ochrony tauromachii, w czym uzyskała wyraźne wsparcie rządu hiszpańskiego, który zadeklarował uruchomienie szeregu działań, aby zapewnić jej ochronę i promocję. Pierwszym z nich było wskazanie na niekonstytucyjność Uchwały 28/2010 z 3 sierpnia 2010 r. Parlamentu Katalo-

¹¹ Por. *La Comunidad declarará la fiesta taurina, "Bien de Interés Cultural"*, <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/04/madrid/1267704801.html> [dostęp: 5 maja 2015] oraz *Valencia y Murcia también declaran los toros, "Bien de Interés Cultural"*, <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/05/toros/1267791156.html> [dostęp: 5 maja 2015].

¹² Por. publikacje Fernando Savatera (*Tauroética*, Turpial 2010); Salvadora Boix (*Toros sí. Una defensa razonada*, Temas de hoy 2011) oraz Francisca Wolffa (*50 razones para defender la corrida de toros*, Almuzara 2011). W tym kontekście warto również wspomnieć książkę Victora Gómeza Pina (*La escuela más sobria de vida. Tauromaquia como exigencia ética*, Espasa 2002) z uwagi na fakt, że jest to jedna z pierwszych publikacji poświęconych temu tematowi.

nii, co jest aktualnie przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego. Opinia pozytywna w tym zakresie, czyli podważająca decyzję władz w Barcelonie, spowodowałaby, że decyzja o zakazie w Katalonii nie miałaby mocy prawnej. Tym samym nie byłoby formalnych przeciwwskazań do ponownego uruchomienia aren.

2.2. Przesunięcie kompetencji dotyczących tauromachii z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do Ministerstwa Kultury

Inną konsekwencją wynikającą z omawianej sytuacji było przesunięcie kompetencji dotyczących tauromachii z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do Ministerstwa Kultury. Ta, z pozoru prosta, zmiana administracyjna miała głębsze implikacje, niż mogłoby się zdawać. O ile Ministerstwo Spraw Wewnętrznych jest z definicji resortem siłowym i kluczowym dla funkcjonowania każdego kraju, o tyle zakres jego kompetencji sprawia, że sprawy pozostające w jego gestii są postrzegane często przez pryzmat zagadnień czysto administracyjnych. *Corrida de toros* przejęta przez Ministerstwo Kultury całkowicie odmieniła swoją percepcję. Nobilitacja tauromachii i uznanie jej za istotny element kultury odróżniło ją od widowiska sportowego czy manifestacji publicznej. Jako element kultury *corrida* stała w jednym szeregu z tradycyjnie związanymi ze sztuką: operą czy teatrem.

W ten sposób w lipcu 2011 r. doszło do uznania od dawna artykułowanego żądania ze strony sektora tauromachicznego. Real Decreto (dekret królewski) 1151/2011, z 29 lipca (wraz z którym modyfikacjom podlega Real Decreto 1132/2008, z 4 lipca oraz zmianom ulega podstawa prawna struktury Ministerstwa Kultury; a także Real Decreto 1181/2008, z 11 lipca, wraz z którym modyfikacjom podlega podstawa prawna struktury Ministerstwa Spraw Wewnętrznych) ustala, że:

Tauromachia jest rozumiana jako manifestacja artystyczna i dzieło kulturowe, co oznacza, że do kompetencji państwa należy jej promowanie i ochrona, a właściwą dla tych działań lokalizacją jest Ministerstwo Kultury, zatem korzystając z mocy samoorganizowania władz administracyjnych, przyjmuje się przeniesienie podległości Comisión Consultiva Nacional de Asuntos Taurinos¹³ wobec Ministra Spraw Wewnętrznych lub wskazanego przez nie organu, w tych samych ramach prawnych do Ministerstwa Kultury, utrzymując doradczy charakter tej instytucji, administrującej rejestry tauromachiczne, wspieranie i ochronę tauromachii¹⁴.

Aby w zdecydowany sposób zaakcentować to, że od tej pory wszelkie kwestie związane z tauromachią, jej wspieraniem i ochroną oraz prowadzeniem rejestrów statystycznych podlegać będą Comisión Nacional de Asuntos Taurinos w Mi-

¹³ Narodowa Komisja Doradcza ds. Tauromachii. Organ doradczy w Ministerstwie Kultury.

¹⁴ Tekst dostępny: http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2011-14253 [dostęp: 6 maja 2015].

nisterstwie Kultury, przyjęto Real Decreto 257/2012¹⁵, z 27 stycznia. Poszerzał on podstawę prawną Ministerstwa Edukacji, Kultury i Sportu w zakresie tauromachii, a później został zmodyfikowany i uszczegółowiony przez Real Decreto 87/2013, z 8 lutego. Głównym założeniem ministerstwa było przygotowanie strategicznych planów wspierania tauromachii, wobec czego powołano do życia Komisję Roboczą (Comisión de Trabajo), mającą zająć się ich realizacją. Zgodnie z zarządzeniem ECD/1414/2012¹⁶ z 21 czerwca w pracach Komisji miały wziąć udział również środowiska pozaministerialne, dlatego też w jej skład weszli renomowani eksperci z różnych dziedzin. Ich współpraca z ministerstwem miała polegać przede wszystkim na ustaleniu szczegółowych przedsięwzięć i określeniu kryteriów ich realizacji w ramach przygotowywanego Narodowego Planu Promocji i Ochrony Tauromachii (Plan Nacional de Fomento y Protección de la Tauromaquia). Raport z prac Komisji został przygotowany po długotrwałych, szeroko zakrojonych konsultacjach z różnymi grupami społecznymi związanymi z sektorem tauromachicznym. Treść dokumentu dotyczy szeregu obszarów uznanych za priorytetowe, takich jak:

- redefinicja ram prawnych tauromachii;
- przekształcenie szkół tauromachicznych w jednostki edukacyjne;
- poprawa wizerunku tauromachii i dostosowanie sposobów komunikowania o niej do współczesnych realiów;
- ekonomiczna analiza tauromachii;
- zastosowanie wzorcowych rozwiązań w kwestii administrowania *plaza de toros*, rozumianych jako własność publiczna¹⁷.

Comisión Consultiva Nacional de Asuntos Taurinos została poinformowana o wnioskach płynących z dokumentu na zebraniu, które miało miejsce w dniu 25 lutego 2013 r. W świetle danych zawartych w raporcie, na mocy zarządzenia ECD/1000/2013¹⁸ z 4 czerwca, zdecydowano o utworzeniu Komitetu Wykonawczego działającego przy Comisión Consultiva Nacional de Asuntos Taurinos. W skład Komitetu weszło pięć grup eksperckich¹⁹ z różnych dziedzin, których

¹⁵ Tekst dostępny: <http://boe.es/boe/dias/2012/01/28/pdfs/BOE-A-2012-1313.pdf> [dostęp: 7 lutego 2015].

¹⁶ Tekst dostępny: <http://www.boe.es/boe/dias/2012/06/29/pdfs/BOE-A-2012-8722.pdf> [dostęp: 7 lutego 2015].

¹⁷ *Plazas de toros* to zazwyczaj obiekty architektoniczne o znacznej wartości kulturowej dla lokalnych społeczności. W ramach jak najbardziej optymalnego ich wykorzystania zwraca się często uwagę oraz wprowadza w życie rozwiązania, które pozwalają na wykorzystanie tych obiektów również w innych niż wyłącznie *corrida de toros* celach, takich jak: koncerty, jarmarki, udostępnianie pomieszczeń na działalność gospodarczą (np. kawiarnie, restauracje, sklepy itp.).

¹⁸ Tekst dostępny: http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2013-5997 [dostęp: 7 lutego 2015].

¹⁹ Przy tworzeniu tych pięciu grup eksperckich zwracano szczególną uwagę na optymalną reprezentatywność, współpracę i udział wszystkich branż związanych z tauromachią. Ostatecznie w prace zaangażowane były 42 osoby reprezentujące: przedsiębiorców tauromachicznych, matadorów, pikadorów i banderillerów, stowarzyszenia hodowców byków, *aficionados*, szkoły tauroma-

głównym zadaniem była analiza aktualnej sytuacji tauromachii, zdefiniowanie celów oraz zaprezentowanie propozycji działań priorytetowych.

Efektom prac Komitetu było opracowanie zbioru propozycji działań o charakterze strategicznym dla wprowadzenia Narodowego Planu Promocji i Ochrony Tauromachii. W raporcie końcowym uwzględniono intencje zarówno administracji publicznej, jak i sektora tauromachicznego.

2.3. Obywatelska Inicjatywa Protatauromachiczna i przyjęcie Uchwały 18/2013 uznającej tauromachię za dziedzictwo kulturowe

Równoległe do tego, co zostało omówione wcześniej, parlament hiszpański przyjął pod obrady i przegłosował Uchwałę 18/2013²⁰ z 12 listopada, uznającą tauromachię za dziedzictwo kulturowe. Propozycja uchwały tego rodzaju wyszła od zorganizowanych grup *aficionados*, które podjęły się przeprowadzenia inicjatywy obywatelskiej (ILP). Artykuł 5.2.a tej uchwały obligował rząd do zaakceptowania przygotowywanego Planu Narodowego, w którym zawarto sposoby promocji i ochrony tauromachii, gwarantujące wolność w korzystaniu z prawa do jej praktykowania.

Uznanie tauromachii za dziedzictwo kulturowe w świetle nowej uchwały stanowiło kamień milowy w historii relacji administracji publicznej z sektorem tauromachicznym. Administracja publiczna tradycyjnie ograniczała swoje działania do kwestii związanych z zagwarantowaniem porządku i bezpieczeństwa publicznego w czasie widowisk²¹. W istocie uznanie tauromachii za dziedzictwo kulturowe, co gwarantowały nowe przepisy, oznaczało coś więcej niż zwykle „połączenie widowisk tauromachicznych z promowaniem kultury”. Kwestia ta została zawarta w uzasadnieniu Ustawy 10/1991²² z 4 kwietnia, w którym określono uprawnienia administracyjne w zakresie ochrony i promocji tauromachii. W szczególności sposób odniesiono się do wskazania jej funkcji społecznych i uzasadnienia jej związków z kulturą, historią i tradycją, co powinno być wskazaniem do zaniechania jej zwalczania.

Nowa prawna definicja tauromachii jako dziedzictwa kulturowego stała się tym samym uzasadnieniem dla interwencji państwa w obronie wolnego wyraża-

chiczne, uniwersytety, prawników, dziennikarzy i specjalistów od komunikacji. Byli to członkowie, m.in.: Federación Española de Municipios y Provincias, różne Comunidades Autónomas (Andalucía, Castilla-La Mancha, Castilla y León, Comunidad de Madrid y Comunitat Valenciana) oraz Administración General del Estado.

²⁰ Tekst dostępny: http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2013-11837 [dostęp: 7 lutego 2015].

²¹ Uważając ją samą właśnie za widowisko publiczne.

²² Tekst dostępny: <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1991-8266> [dostęp: 8 lutego 2015].

nia stosunku do tego tradycyjnego elementu kultury społeczeństwa hiszpańskiego. Ponadto stanowiła swoisty manifest wskazujący, że wszyscy Hiszpanie mają prawo do korzystania z niej i praktykowania na zasadzie powszechnej równości. Prawo to jest wyraźnie określone w artykułach 46, 44, 149.1, zasada nr 1 i 28 oraz 149.2 Konstytucji dotyczących wspierania i ochrony kultury, gwarancji prawa do jej poznawania i dostępu do niej dla wszystkich obywateli. W podobnym tonie wypowiedziano się również w kwestii ekonomicznego znaczenia tauromachii dla gospodarki hiszpańskiej. W tym kontekście szczególnie ważne zdają się działania podejmowane przez hodowców byków, którzy nie tylko generują miejsca pracy i przyczyniają się do rozwoju ekonomicznego kraju, ale także stają się integralną częścią kultury hiszpańskiej, dbając o ciągłość rasy *toro bravo*. Współpraca administracji publicznej z sektorem tauromachicznym w ramach wdrażania założeń Planu Narodowego jest zatem główną osią działań na rzecz tauromachii. W ramach przyjętych założeń podkreśla się silne związki sektora tauromachicznego z szeroko rozumianym interesem społeczno-kulturowym. Następuje wyraźna zmiana retoryki wokół *corridy*, ze szczególnym naciskiem na jej walory kulturowe, a zwłaszcza artystyczne, ale i także ekonomiczne, co w trudnych realiach kryzysu jest istotnym czynnikiem zwiększającym społeczną akceptację dla tauromachii. Wydaje się, że zabiegi te przynoszą oczekiwany przez *aficionados* skutek i obecnie o tauromachii mówi się najczęściej w kontekście hiszpańskiej kultury, tradycji i dziedzictwa.

3. Strategiczny Plan Narodowy w sprawie Wspierania i Ochrony Tauromachii (El Plan Estratégico Nacional de Fomento y Protección de la Tauromaquia)

Strategiczny Plan Narodowy w sprawie Wspierania i Ochrony Tauromachii (El Plan Estratégico Nacional de Fomento y Protección de la Tauromaquia) – PEN-TAURO – zatwierdzony przez Comisión Nacional de Asuntos Taurinos w dniu 19 grudnia 2013 r. – jest namacalnym przykładem wywiązania się strony rządowej z obietnicy zawartej w artykule 5.2.1 Uchwały 18/2013 z 12 listopada, uznającej tauromachię za dziedzictwo kulturowe.

Plan obejmuje 46 działań szczegółowych, zorganizowanych w 20. programach i podzielony jest na 5 obszarów działań będących wynikiem szczegółowej analizy przyczyn, które doprowadziły do obecnej sytuacji, w jakiej znajduje się tauromachia. Pomysłodawcy przedsięwzięcia zwracają uwagę na niezbędną wewnętrzną odnowę tauromachii i postulują poprawę ram regulacyjnych oraz wsparcia instytucjonalnego. W Planie Narodowym odniesiono się również do aspektów ekonomicznych i organizacyjnych związanych z *corridą de toros* i festiwalami tauromachicznymi. Część poruszanych kwestii dotyczy problemów, z jakimi borykają się osoby zatrudnione w branży tauromachicznej, w tym hodowcy byków. Wreszcie jednym ze strategicznych działań na rzecz tauromachii jest określenie zasadniczej

roli, jaką pełnią *aficionados* w promowaniu tej tradycji w społeczeństwie hiszpańskim.

Dwa najważniejsze elementy planu strategicznego odnoszą się do dwóch ogólnych celów: ochrony dziedzictwa kulturowego i wspierania działalności ekonomicznej związanej z tauromachią. Ekonomiczne znaczenie sektora tauromachicznego dla gospodarki Hiszpanii nie jest kluczowe, niemniej jednak – jak wynika z danych publikowanych przez Ministerstwo Kultury – bezpośrednio w samej branży tauromachicznej zatrudnionych jest ponad 10 tysięcy osób²³. Liczba ta zdecydowanie uległaby zwiększeniu, jeśli doliczyć do niej wszystkie te osoby, które z sektorem tauromachicznym związane są pośrednio: sprzedawcy pamiątek, przekąsek w czasie widowiska, krawcy, hotelarze, restauratorzy, taksówkarze itp.

Mając na celu zapewnienie swobodnego praktykowania tauromachii jako działalności artystycznej, a także w celu ułatwienia społecznego przekazu z niej płynącego, plan został podzielony na pięć filarów. Każdy z przyjętych programów ma określony konkretny cel i sposoby jego realizacji. PENTAURO jest bowiem wynikiem konwergencji działań trzech instytucji: pracy wykonanej przez Comisión Nacional de Asuntos Taurinos, sprawozdania z 3 stycznia 2013 r. sporządzonego przez Komisję Roboczą oraz pracy pięciu grup interdyscyplinarnych utworzonych w ramach nowego Komitetu Wykonawczego Komisji Krajowej.

Głównym celem PENTAURO jest „promowanie i zagwarantowanie swobodnego praktykowania tauromachii, aktualizując i przekazując społeczeństwu znaczenie jej wartości i jej wpływ na kulturę”²⁴, a w celu osiągnięcia tych celów ustala się pięć filarów działania: jakość, konkurencyjność, wiedza, współpraca i komunikacja, wraz z odpowiednimi programami i działaniami naprawczymi, które prezentujemy w skrócie poniżej:

1. Jakość produktu:

Cel: ustalenie kryteriów koniecznych do uznania, że tauromachia jest wyjątkowym i niepowtarzalnym produktem kulturowym, który otrzymuje widz w każdym widowisku tauromachicznym (*corrida de toros*, *corrida de rejones*, *novilladas* itp.); określenie sposobów poprawy jej atrakcyjności, dzięki wprowadzeniu modyfikacji w szkoleniach i wyborze profesjonalistów tauromachicznych; zwrócenie uwagi na jakość byka; kontrola integralności widowiska tauromachicznego; przestrzeganie rytuałów tauromachicznych, zapewnienie bezpieczeństwa i dostępności obiektów tauromachicznych.

2. Konkurencyjność widowiska:

Cel: ustanowienie odpowiednich środków w celu wspierania jedności rynku, wolnej przedsiębiorczości i konkurencji widowisk tauromachicznych jako przemysłu kulturalnego; przegląd i odpowiednie dostosowanie przepisów i procedur

²³ Źródło: *Estadística de Asuntos Taurinos 2010-2014, Síntesis de resultados*, s. 7. Tekst dostępny: http://www.mcu.es/culturabase/pdf/Estadistica_de_Asuntos_Taurinos_2010-2014_Sintesis_de_Resultados.pdf [dostęp: 10 kwietnia 2015].

²⁴ Źródło: PENTAURO, s. 18. Tekst dostępny: <http://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/tauromaquia/pentauro.html> [dostęp: 10 kwietnia 2015].

państwowych w zakresie tauromachii regulujących organizację spektakli itp.); jednocześnie proponuje się poszerzenie swobody w działaniach artystycznych profesjonalistów i ułatwienie obywatelom dostępu do tauromachii jako działalności kulturalnej.

3. Wiedza:

Cel: dysponowanie danymi niezbędnymi do ustalenia aktualnej sytuacji tauromachii i jej wpływu na ekonomię kraju, czyli obiektywnym narzędziem przydatnym w podejmowaniu decyzji dotyczących tauromachii; określenie wkładu tauromachii do PKB i składek na ubezpieczenie społeczne, generowanie pośredniego i bezpośredniego zatrudnienia; poprawa jakości programów statystycznych i poszerzenie badań na temat nawyków kulturowych o kwestie związane z tauromachią itp.).

4. Współpraca:

Cel: wzmocnienie jedności administracji państwowej i różnych sektorów związanych z tauromachią na zasadzie współpracy i koordynacji; reformowanie Comisión Nacional de Asuntos Taurinos; włączenie kwestii związanych z tauromachią pod obrady Conferencia Sectorial de Cultura; promowanie umowy o współpracy z Hiszpańską Federacją Gmin i Prowincji oraz wspieranie rozwoju sektora instytucji reprezentujących branżę tauromachiczną.

5. Komunikacja:

Cel: propagowanie znaczenia i roli tauromachii jako dziedzictwa kulturowego oraz przekazywanie go całemu społeczeństwu poprzez działania, które obejmują stworzenie strategicznego planu komunikacji (po wstępnym badaniu o stan opinii na temat tauromachii) w celu wspierania jej obecności w mediach publicznych i komunikacji społecznej; stworzenie programu wsparcia instytucjonalnego w zakresie komunikacji na temat tauromachii poprzez wydzielenie jednostki odpowiedzialnej za komunikację w Comisión Nacional de Asuntos Taurinos; zaakcentowanie znaczenia międzynarodowego tauromachii poprzez promowanie procedury wpisania jej na reprezentatywną listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO.

Opisany powyżej strategiczny plan PENTAURO ustanawia również osoby odpowiedzialne za wdrożenie każdego z ustalonych działań, zarówno ze strony administracji publicznej, jak i w sektorze tauromachicznym²⁵. W odniesieniu do realizacji działań określonych w odpowiednich programach plan przewiduje, że całość realizacji przedsięwzięć podlega Komisji Wykonawczej przy Comisión Nacional de Asuntos Taurinos – we współpracy z Ministerstwem Edukacji, Kultury i Sportu – w ustalaniu terminarzy, wskaźników wydajności i przybliżonych kosztów realizacji poszczególnych działań.

²⁵ Ibidem, s. 38–48.

4. Konsekwencje wdrożenia planu PENTAURO

22 września 2014 roku członkowie Comisión Nacional de Asuntos Taurinos spotkali się na Plaza de Toros La Maestranza w Sewilli w celu zapoznania się z raportem w sprawie wdrażania PENTAURO. Podczas tego spotkania stwierdzono:

- konieczność zbadania procedury związanej z podstawowym szkoleniem zawodowym, która powinna zostać zastosowana w szkołach tauromachicznych w Hiszpanii spełniających warunki określone przez Ministerstwo Edukacji, Kultury i Sportu, szczególnie dotyczące czasu trwania nauki oraz treści programów szkoleniowych²⁶, ostatecznego zakończenia spisu powszechnego stałych *plaza de toros*, który ma doprowadzić do restauracji, ochrony i poprawy stanu dziedzictwa architektonicznego, obejmującego niektóre areny we współpracy ze wspólnotami autonomicznymi i Hiszpańską Federacją Gmin i Prowincji;
- postęp we wdrażaniu projektu nowego modelu digitalizacji dokumentacji widowisk tauromachicznych, który gwarantując pewny i bezpośredni dostęp, będzie oznaczać istotną zmianę w kwestii poznania i wykorzystania informacji odnoszących się do tauromachii i który będzie podlegać różnym sektorom w ramach obecnej Comisión Nacional de Asuntos Taurinos.

5. Podsumowanie

Kontrowersyjna decyzja Parlamentu Katalonii o zakazie organizowania *corrid de toros* w Barcelonie i coraz częstsze manifestacje obrońców praw zwierząt doprowadziły do podjęcia aktywnych działań przez *aficionados* i osoby profesjonalnie zajmujące się tauromachią w Hiszpanii. Jeszcze kilkanaście lat temu nie funkcjonowało w powszechnej opinii ryzyko związane z delegalizacją *corridy de toros*, dlatego też nie obserwowano podejmowanych szerokim frontem działań mających zachować *status quo corridy*. Aktywna mobilizacja, która nigdy wcześniej nie miała miejsca, połączyła różne grupy w celu ustalenia strategii waloryzacji tauromachii ze szczególnym zwróceniem uwagi na ochronę tego, co jest definiowane jako działalność artystyczna, dziedzictwo kulturowe z istotnym wpływem na ekologię i ekonomię narodową.

Wsparcie legislacyjnej protauromachicznej inicjatywy obywatelskiej spowodowało podjęcie szeregu działań w celu objęcia tej tradycji prawną ochroną. Jednym z nich było przyjęcie uchwały uznającej tauromachię za dziedzictwo kulturowe (przyjęta przez Komisję Kultury w parlamencie 2 października 2013 r., a następnie poparta przez Senat) oraz będący w trakcie realizacji – przez Ministerstwo Edukacji, Kultury i Sportu – strategiczny Plan Narodowy na rzecz wspiera-

²⁶ Co będzie się odbywać po analizie warunków istniejących w obecnie działających szkołach tauromachicznych.

nia, ochrony i promocji tauromachii, zwany PENTAURO. Rząd hiszpański zdaje się tym samym rozumieć, że najlepszą strategią waloryzacji tauromachii nie jest wyłącznie jej prawna ochrona, ale przede wszystkim wzmacnianie wydzźwięku jej walorów kulturowych, zarówno tych, które się z nią wiążą bezpośrednio, jak i tych, które stanowią jej otoczenie i uzupełnienie.

Bibliografia

- Badorrey M.B.
2009 *Principales prohibiciones canónicas y civiles de las corridas de toros*, „Provincia”, nr 22, s. 107–146.
- Beilin K.O.
2012 *Bullfighting and the War on Terror: Debates on Culture and Torture in Spain*, „International Journal of Iberian Studies”, vol. 25, nr 1, s. 61–72.
- Brandes S.
2009 *Torphiles and Torophobes: The Politics of Bulls and Bullfights in Contemporary Spain*, „Anthropological Quarterly”, vol. 82, nr 3, s. 779–794.
- De Haro De San Mateo V.
2012 *La respuesta de la prensa española ante la iniciativa legislativa popular abolicionista de las corridas de toros en Cataluña: Estudio de caso de los periódicos Abc y El Mundo*, [w:] *Prensa, Cultura y Sociedad*, red. J.A. Galindo, J.A.P.P. Gregorio, Bordeaux, s. 65–88.
2010 *La información taurina en el panorama mediático español: Estado de la cuestión*, [w:] *Prensa y periodismo especializado 5. V Congreso Internacional Prensa y Periodismo Especializado (historia y realidad actual)*, red. J.J. Fernández Sanz, J.J., Á.L., Rubio Moraga, Á.L., Guadalajara, s. 425–437.
- De Haro De San Mateo V.
2013 *El periodismo taurino en la Historia del Periodismo Español*, „Historia y Comunicación Social”, 18, s. 643–652, wersja elektroniczna: <http://revistas.ucm.es/index.php/HICS/article/view/44355/41913>.
- De Haro De San Mateo V., Marvin G.
2015 *The Bullfight in 21st Century Spain: Polemics of Culture, Art and Ethics*, [w:] *Cosmopolitan Animals*, red. K. Nagai, K. Jones, D. Landry, M. Mattfeld, C. Rooney, C. Sleight, Basingstoke: Palgrave Macmillan (in press).
- Dopico Black G.
2011 *The Ban and the Bull: Cultural Studies, Animal Studies, and Spain*, „Journal of Spanish Cultural Studies”, vol. 11, s. 235–249.
- Escartín M., Ausín T.
2008 *Ética Animal: El Mundo Académico ante las Corridas de Toros*, „Revista de Bioética y Derecho”, nr 12, s. 29–30.
- Lloret C.I.
2011 *El Tereo: El Arte Olvidado*, Valencia.
- Peláez J.M.M.
2010 *Carta abierta al sr. Artur Mas*, „Caireles”, nr 29, s. 15.

Perales C., Thouverez L.

2014 *Building Spanish and Catalan Identity in the Debate on Bullfighting*, „Catalan Journal of Communication and Cultural Studies”, vol. 6, nr 1, s. 55–73.

Rodríguez Núñez M., Kowalski K.

1992 *Corrida*, Warszawa.

Tosko C.

2012 *The Bull and the Ban*, Bexhill-On-Sea: Suerte Publishing.

Wolff F.

2008 *Filosofía de las Corridas de Toros*, Barcelona.

Wolff F.

2011 *50 Razones para Defender la Corrida de Toros*, Córdoba.

Zumbiehl F.

2009 *El discurso de la Corrida*, Barcelona.